

Tidsskriftet
DEN NORSKE LEGEFORENING

Gittercelle – norsk ord for «norsk» celle

SPRÅKSPALTEN

ERLEND HEM

E-post: erlend.hem@medisin.uio.no

Erlend Hem er professor dr.med., fagsjef og redaktør for Tidsskriftets språkspalte.

Norge fikk sin aller første nobelpris i fysiologi eller medisin for oppdagelsen av gittercellene. Enda godt at de har fått et norsk navn.

Edvard Moser og May-Britt Moser mottok nobelprisen i medisin eller fysiologi i 2014 for blant annet oppdagelsen av gittercellene. Foto: Monica Strømdahl / Aftenposten

May-Britt Moser og Edvard Moser undersøkte hvordan rotter kan vite hvor de er, hvor de har vært og hvordan de finner frem i sine omgivelser (1). De oppdaget noen nerveceller som var aktive når rottene var på bestemte punkt i buret, og at disse dannet et heksagonalt mønster (2). Disse cellene ble kalt *grid cells* på engelsk, men hva skulle man kalle dem på norsk? Svaret ble *gitterceller*.

I mediearkivet Retriever viser det seg at første treff på «gitterceller» i denne betydningen er fra Tidsskriftet i 2007 (3). Det er et eksempel på at en direkte oversettelse fra engelsk kan fungere godt – *grid* på engelsk kan bety 'gitter'. Da Tidsskriftet omtalte den samme oppdagelsen året før, brukte vi formen *gridcelle* (4). Men *gittercelle* bør foretrekkes. Det er godt norsk, og *gitter* er lettere forståelig enn *grid*. Oversettelsen har også fått gjennomslag: Det er flere treff på «gitterceller» enn «gridceller» i Retriever.

Danskene bruker også *gittercelle*, mens man på svensk kaller dem for *rutnätsceller*, og det gir jo også mening (2).

Gode norske ord

De siste tiårene er det oppdaget flere nye celletyper innen det samme fagfeltet. Det er gledelig at mange av dem har fått gode norske betegnelser. Moser og Mosers oppdagelse av gittercellene må ses i sammenheng med den amerikansk-britiske forskeren John O'Keefes oppdagelse i 1970-årene av det som har blitt kalt *stedceller* (etter engelsk *place cells*) i hippocampus (5). Stedcellene er aktive når et forsøksdyr bare er på ett bestemt sted i buret sitt. Viktige er også *hoderetningsceller* (eng. *head direction cells*), som ble oppdaget av James Ranck i 1980-årene i en annen struktur i tinninglappen, kalt *presubiculum* (5).

Systemet som gjerne kalles hjernens navigasjonssystem, registrerer også hastigheten som dyret beveger seg med gjennom egne *fartsceller* (eng. *speed cells*). Her bruker leksikonet betegnelsen *hastighets-nerveceller*, men *fartsceller* er kortere, ligner på det engelske og bør foretrekkes. En egen type nerveceller er *kantceller* (eng. *border cells*), som registrerer når dyret nærmer seg en begrensning av omgivelsene, som en kant eller en vegg. Disse beskrev Moser og Moser i 2008 (5).

LITTERATUR:

1. Lømo T. Nobelprisen i fysiologi eller medisin 2014. Tidsskr Nor Legeforen 2014; 134: 2232-3. [PubMed][CrossRef]
2. Språkrådet. Gittercelle. Aktuelt ord. <https://www.sprakradet.no/Vi-og-vart/hva-skjer/Aktuelt-ord/Gittercelle> Lest 22.10.2018.
3. Hem E. Hvordan husker vi? Tidsskr Nor Legeforen 2007; 127: 1483.
4. Bjørheim J. Hjernens navigasjonssenter kartlegges. Tidsskr Nor Legeforen 2006; 126: 2495.
5. Hassel B. Gitterceller. I: Store medisinske leksikon. <https://sml.snl.no/gitterceller> Lest 22.10.2018.

Publisert: 23. januar 2020. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.19.0806
© Tidsskrift for Den norske legeforening 2020. Lastet ned fra tidsskriftet.no